

Familiedrama in de Bogaardenstraat

Onlangs is verschenen 'Oud Schrift in Limburg: les- en oefenboek voor het leren lezen van oude handschriften', van de hand van Truus Roks. Op maandag 25 april, Tweede Paasdag, vindt de boekpresentatie plaats in de Selexyzboekhandel Maas-tricht om 15.00 uur. Hierin is een tekst opgenomen waarin zich een familiedrama ont-vouwt te Maastricht. In deze archiefsprokkel wordt dit droevig relaas verteld.

Op 16 juli 1657 voltrok zich in de Bogaardenstraat te Maastricht een familiedra-ma. Rond half tien 's avonds kwam Anthonetta, de doch-ter van Catharina Criexij-sers door een messteek om het leven. De dader: haar moeder.

Over dit tragische voorval is een procesdossier bewaard gebleven in het archief van het Brabants Hooggerecht. Niette-genstaande de ernst van het delict, is het een dun dossier. Het bevat de eis van de Officier, diverse getuigenverklaringen, de verklaring van de verdach-te, een herziene verklaring na onderworpen te zijn geweest aan de tortuur, en uiteindelijk het vonnis van het Brabants Hooggerecht. Het was ook een snel proces. De daad is gepleegd in de avond van de 16e, het vonnis wordt geveld op de 20e juli.

Uit de officiële eis komt het volgende beeld naar voren: Catharina Criexij-sers, oud 44 jaar, was gehuwd met Sebas-tiaen Jansen. Nog niet zo lang, drie weken maar. Zij had een kind uit haar eerste huwelijk met Willem Daems; na zijn vertrek had zij geleefd in publieke hoererij. In die tijd had zij wederom een kind gekregen. Inmiddels was ze hertrouwd, met Sebastiaen Jansen, waarna ze haar leven gebeterd had. Het was bekend

Op de achterkant van het dossier is de executie van Catharina getekend, op het meest dra-matische moment: de beul heeft zijn zwaard geheven en staat op het punt haar de genade-klap te geven.

dat zij haar oudste kind slecht behandelde. Op de dag van de 16e juli had ze haar oudste, Anthonetta, met 'gruwelijk vloecken ende sweeren' gedreigd haar vóór de avond te betalen voor haar misdragin-gen. Dat had ze inderdaad gedaan: ze had haar kind in de borst gestoken waarna Antho-netta onmiddellijk overleed. Het verweer van de moeder, dat haar kind in het mes geval-len was, was onhoudbaar. Een arts en chirurgijn verklaarden dat de steek van bovenaf was toegebracht; was het kind inderdaad in het mes gevallen, dan zou de steek van onder zijn gekomen.

De Officier eist de doodstraf, en wel eentje die passend is bij de 'enormiteijt' van de mis-daad. Hij herinnert het Hoog-gerecht eraan dat de 'crimen paridicii' (kindermoord) over-al zwaarder bestraft wordt dan andere misdaden.

Uit de getuigenverhoren

komt het volgende beeld naar voren. Catharina was in de publieke hoererij werkzaam was geweest, maar na haar huwelijk met Sebastiaen Jan-sen was ze ermee gestopt. Op de ochtend van de bewuste 16e juli hadden burens gehoord dat ze ruzie had met haar dochter die zich misdragen zou heb-ben. Ze hadden Catharina horen roepen dat zij het haar betaald zou zetten vóór de avond, 'seer scheldende, vloec-kende ende tierende'. 's Avonds was Catharina erg dronken. Eerst had ze gedron-ken bij de capitain des armes, waar bruiloft werd gehouden, en daarna bij Peter Aloffs in de Raamstraat. Rond half tien kwamen de burens op haar luid geroep af, terwijl ze de straat op liep, uitropende: "Och, och, och, mijn kint is doot". Ze maakte veel misbaar en zei dat het kind in het mes was geval-len. De getuigen die de woning binnentraden zagen allen dat Anthonetta dood op de vloer lag, op haar rug, vóór de keu-kendeur. Sebastiaen verklaar-de op het secreet, het toilet, te hebben gezeten in de hof. Hij hoorde Catharina luidkeels roepen: "Bastiaen! Bastiaen! Bastiaen!" Daarop snelde hij het huis in en trof Anthonetta aan, op de vloer, liggend op

haar rug. Hij probeerde haar met azijn weer bij haar positie-ven te brengen, maar tever-geefs.

Hoe zat het met het mes en de steek?

Ook Catharina legde verkla-ringen af. In haar eerste verkla-ring zegt ze dat ze met haar man rond half tien thuis was gekomen. Ze had een mes gepakt om boterhammen te maken voor Anthonetta. Die had op dat moment een klein kind op de hals (waarschijnlijk op de schouders). Ze gaf haar kind een 'slagh om het hooft' (draai om de oren). Toen ze haar dochter omdraaide zag ze dat die in het mes was gevallen. Ze had luidkeels haar man geroepen die op het secreet zat. Die had nog geprobeerd het kind met azijn te laven, maar tevergeefs. Voorts dat het een obstinaat kind was, en dat haar man aan dit ongeluk onschul-

dig was. Met haar verklaring pleitte zij haar man inderdaad vrij van betrokkenheid.

Waren er dan geen ooggetui-gen? Toch wel, eentje. Een dochtertje, Maria, van 6 à 7 jaar oud. Volgens haar stond zij aan de hand van haar zusje toen Anthonetta op haar rug viel, zeggende "moeder, ick hebbe genoegh" en dat zij (de moe-der?) het bloedig mes heeft afgeveegd.

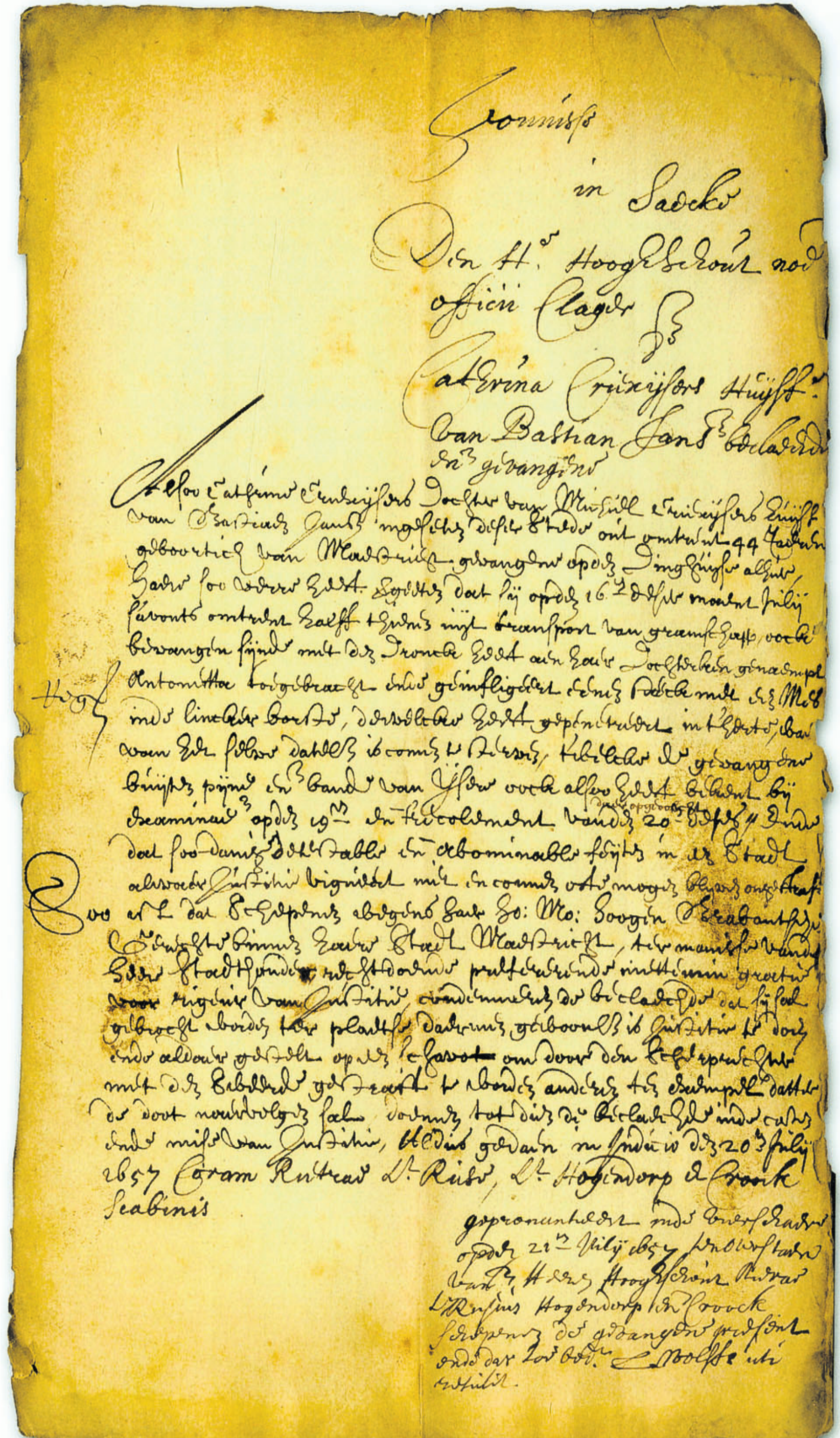
Catharina wordt tot de tor-tuur veroordeeld, en komt tot de volgende definitieve verkla-ring. Ze had ruzie met Antho-netta. Ze had haar dochter een mes afgepakt en had 'met eene gramme' (woede) gezegd: "Waeromme hebt ghij het mes niet in het schaep (scap) gelaet-ten, ick en sal 't in u darmen steecken". Zij stak daarop het mes in de borst van haar kind, dat terstond overleed. Ze was geenszins van plan geweest haar kind te doden en had er zeer, zeer veel spijt van. Ze was bereid goedwillig te sterven. Ze vroeg om een biechtvader 'hebbende haere ziele gewor-pen in de grondelose baerm-

hertigheid Godes'. Bij een tweede voorlezing bleef zij bij deze verklaring, vroeg haar man en kinderen te mogen zien en ook weer een biechtva-der. Zij wilde het Heilig Sacra-ment ontvangen 'vallende op haer knyen, biddende om een genadige sententie'.

De Officier had een zwaar vonnis geeïst, maar dat bleef uit. Ze werd weliswaar ter dood veroordeeld, maar ze kreeg 'gratie voor rigueur van justitie', en zou met het zwaard onthoofd worden door de scherprechter, openbaar, ande-ren ten exempel. De reden waarom ze het relatief milde vonnis kreeg van onthoofding (snel en pijnloos) wordt niet gegeven. Misschien was het omdat ze oprecht berouw toonde, haar straf accepteerde en zich overgaf aan de Barm-hartigheid Gods?

We weten het niet. Zoals evenmin duidelijk wordt waar het mes gebleven is, en hoe het zat met het kleine zusje, die in geen enkele andere verklaring genoemd wordt.

Truus Roks

Het vonnis van 20 juli 1657. Catharina Criexij-sers wordt ter dood veroordeeld voor de moord op haar dochter Anthonetta en krijgt de snelle doodstraf: onthoofding.

Archiefsprokkels

De rubriek 'Archiefsprok-kels' wordt verzorgd door medewerkers van het Histo-risch Centrum Limburg. Een hele pagina met een nieuw ver-

haal, opgediept uit de archie-ven van Maastricht. Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl.

Historisch Centrum Lim-burg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043-328 55 00, info@rhcl.nl

historisch
centrum
 limburg